

הרב שניאור זלמן ליימן

ניו יורק

ספרים החשודים בשבתאות:

רשימתו של הגאון יעב"ץ זצ"ל

בספר תורת הקנאות (אלטונא ודלא כרשום) והנה בגלל ראשי התיבות שהמציא לעצמו בסוף הספר, וגם אצל הביבליוגרפים: אמשטרדם, ובמיוחד יש לתקן מאמרו היסודי של י. רפאל, "כתבי ר' יעקב עמדין", ארשת 3 (1961) עמ' 252, אשר רובא ככולא דביבליוגרפי זמנינו מעתיקים ממנו ביודעין ובלא יודעין [תקי"ב] עמ' ע"א-עב., לאחר דיון ארוך ברמזים שבתאיים בכתביהם של כת מאמיני שבתאי צבי, מציג הגאון יעב"ץ רשימה קצרה של ספרי קודש שבלשונו "הבליעו ארסו של נחש זה", דהיינו ארס השבתאות בכלל, ושל ספר חמדת ימים בפרט. ואלו דברי היעב"ץ:

הרי שלי שלך לפניך לדעת מה הגיעני ומה ראיתי על ככה שרשמתי ספר הפסול הלז¹ בסוף עליית יחוד המעשה לב"מ שלנו,² ואמרתי שהלביש שמות הקודש בצלם הטמא. ולא יסופק בכך מי שעינים בראשו. ולכן פתח בו בראש חדש³ והשמיט⁴ מנהגי חודש אב לגמרי, גם חתם עצמו⁵ נתן בנימין נביאו מחבר הס' הוא, לעבוד לפני שקוצו בבקשותיו ותחנוניותיו וכוונותיו, עשה כוונים למלכת שמים, יאבדו הוא ומאמיניו מן תחות שמיא אלה וירדו שאול חיים. ולפי שהרגישו חכמי קושטאנטינא בזאת גם חכמי פולין, לא נתנו רשות להדפיסו⁶. ואלה הספרים שהבליעו ארסו של נחש זה במקצת מקומות במטמוניות: בס' תפלה כתר יוסף⁷ לפיכך גזרו עליו הרבנים⁸ בדור שלפנינו גניזה. ובס' תפלה של עפשטיין⁹, בסוף עלינו¹⁰, גם רמז על הצוא"ה¹¹ בהקדמת קשל"ה¹². ויסים והמניחים, הם תורה וכתר כהונה... וספר כתר יוסף... הוסיפו על הסאירות דב' שעתידין ליתן את ס' דרך חיים¹³, בהקדמה כתב ורמז ממנו בחוצפא גדולה בחרוף וגדוף שקורא אותו

אלקיננו¹⁴, תר"ו [=תיפח רוחו ונשמתו] של כסיל ההוא, גם מביא כוונת תקון להפסקה ו"י¹⁵ מנתן הנביא מעזה שר"י. וזה ר"ח ליפשיץ מאוסטרא גלה היטב עניות דעתו וסכלותו וחתם עצמו היותו בור ע"ה גמור, הלא תראה בס' ס"ח הל' פורים, ר"ל חידוש הדין פורים שחל ביום ב' כו', ולא ידע השוטה שאין פורים חל ביום ב'¹⁶, ועוד טעה שם כמה טעויות. גם כתב באותו עמוד שיחיד הקורא א"צ לברך¹⁷, שטות גדול, וכן עוד הרבה טעויות באותו מקום בלבד, ולא טרחתי לבדוק אחריו בכל הס' שאינו אלא מעשה נערות, והתימה מכמה גדולי הדור ההוא שהביא הסכמתם על חבורו ובהפלגת השבחים והתוארים דבר גוזמא, ותהי כשגגה שיוצאה מלפני השליטים ותוכחה למסכימים, ומערבים עורבי משאות שוא ומדוחים, וממהרים להיות עדים במכשפים ובמנאפים ובנשבעים לשקר וכופרים, היותם בחזקת כשרים, ס' אור ישראל¹⁸ מביא המינות בכ"מ ביחוד דל"טא¹⁹, בס' עץ²⁰ על תיקונים (כ"א, ק' ע"ב, בפרטות²¹), וראה טפשות הכסילים שעושין ממנו אלוך ומב"ד [=ומשיח בן דוד] ומרע"ה גם תשב"י קוראין אותו ע"ש שב"ת כאשר תראה בשיר חלולים²² בסוף ס' מג"ד²³ שעשה המביא הס' לדפוס על שמו בגניבת דעת הבריות,²⁴ ורטין רטן ולא ידע מה רטין כי נשאר שמו של המחבר האמיתי חתום עליו שסיים לחיים, והוא חתם עצמו למיתה באמרו תשבי יגאלנו²⁵, ובאר דבריו אח"כ שזהו דוד והוא תשבי, והיכן נזכר בדחו"ל בשום מקום ששם הגואל תשבי, אבל הוא יבוא לפניו כמש"ה, וכבר שקליה למטרפסיה. לכן צריך בדיקה היטב בס' של קבלה חדש, ומקרוב הראוני פי' על ש"ה [=שיר השירים] נקרא ערוגת הבושם²⁶, נדפס בזאלקווי (דף ט"ב), מביא במלת תעוררו²⁷ כו' ג"י תתי"ד²⁸ שדי במלואו²⁹, בהעזה יתרה, וכנראה היה כתוב שם עוד מענין המינות בביאור ומחקוהו בעת הדפוס, שכן נראה מקומו חלק³⁰ ופנוי כמו שיעור שורה בקרוב, ולא על המלגלג אני כועס, שלא בוש לקבעו בדפוס, כי ידוע שהן אדוקים בע"א זו ביותר, כי אם על המברך והמסכימים עליו³¹ אני תמה, גם ס' מ"מ³² שנדפס עתה באמשטרדם שראיתי כרגע כנגע נראה לי, בדרלז"א מביא תתי"ד בכחו הגדול, וד"ב [=ודי בזה] לעת כזאת רק להראות כמה פרצה טומאה זו בישראל, שמצניעין אותה בבית הסתרים, ההולכים בשרירות לבם ואחר המינות תרים, הראיתך בעיניך כי הבל ורוח נסכיהם, צוררים הם לנו בנכליהם, דרכי מות דרכיהם, להכעיס א"י [=אלקי ישראל] בהבליהם.

הדינים והנהגות בבה"כ ... המחבר ... מוהר"ר יוסף בכמוהר"ר משה זצ"ל [מפרמסלא], ברלין, ת"ס. הספר נדיר מאוד, ועיין עליו בגנוזי ישראל (ירושלים, תשמ"ה), עמ' 55, ערך 212, ובאוצר ספר העברי (ירושלים, תשנ"ד), ח"ב, עמ' 112 ערכים 18, 19. המחבר, ר' יוסף ב"ר משה מפרמסלא, היה דרשן מוכיח, ודיין מפורסם בדורו, וחיבר כמה ספרים, כגון כתונת פסים (לובלין, תנ"א), צפנת פענח חדש (פרנקפורט דאודר, תנ"ד), ועוד. לתולדותיו, עיין בלוחות זכרון (פרנקפורט דמיין, תרס"ד), עמ' 105, הערה 63. ואכן עיינתי בפירוש כתר יוסף על הסידור, בחלק הנסתר, והוא מלא וגדוש בדברי מינות, דהיינו ברמזים גלויים לשבתי צבי. אלא שיש כאן דברים בגו, שהרי בעמוד ח: של הסידור נאמר בפירוש שכל הרמזים הנסתרים נלקחו מספר יפה נוף מפי המקובל הגדול מוהר"ר ר' נתן נטע זצ"ל! בדקתי בחלק הנגלה של כתר יוסף, וכן בשאר ספרי ר' יוסף ב"ר משה מפרמסלא, ואין בהם שום רמז לתורת השבתאים. ושים לב לדברי יעב"ץ המאוחרים, בספרו עדות ביעקב (אלטונה, תקט"ז), עמ' ג:, וז"ל:

אמנם הגיד לי הדיין הזקן באמשטרדם ר' משה פרנקפורטר נר"ו שהמחבר גוף פירוש [כתר יוסף בסידור] התפלה לא עשה פירוש רק בנגלה, והיה סגי נהור ולא ידע במה שהוסיפו בו המדפיסים והמגיהים, הם הוסיפו על המאירות והם שעתידין ליתן את הדין!

1. ספר הפסול הלז: ספר חמדת ימים. עיין עליו א. יערי, תעלומת ספר (ירושלים, תשי"ד), וי. תשבי, נתיבי אמונה ומינות (ירושלים, תשמ"ב).

2. בסוף עליית ייחוד המעשה לב"מ שלנו: הכוונה לבירת מגדל עז (חלק ג' של סידור יעב"ץ), אלטונא, תק"ה, עמ' רעז. (=זיטאמיר, תרל"ד, עמ' קכז: צולם מחדש בירושלים, תשל"ח).

3. בראש חדש: רמז לשבתי צבי: עיין בתורת הקנאות, עמ' עא:, וז"ל: גם מרמז עליו בתיבות ראש חדש גי' שבתא"י צבי.

4. והשמיט: כלומר, כיון שנגאלו ע"י שבתי צבי נתבטלו הצומות ומנהגי האבילות השייכים להן.

5. גם חתם עצמו: הכוונה לשלשה פיוטים בספר חמדת ימים שלפי ראשי החרוזים שלהם נתחברו ע"י נתן העזתי, נביאו של ש"ץ. מכאן הבין היעב"ץ שנתן העזתי חיבר ספר חמדת ימים. אולם ראיה זו היא ראיה לסתור, עיין יערי, עמ' 11-12.

6. לא נתנו רשות להרפיסו: ובכל זאת נדפס גם בקושטא וגם בפולין. רשימת המהדורות של ספר חמדת ימים תמצא אצל יערי, עמ' 86-96.

7. כתר יוסף: הכוונה לתפילה מכל השנה כמנהג אשכנז עם פ' כתר מלכות וכתר תורה וכתר כהונה ... וספר כתר יוסף הכולל ג' כתרים ... בנגלה ובנסתר וכל

קפיטל כ"א שנדפס בסידור דרך ישרה מיד לאחר תפילת עלינו. כך, לכל הפחות. בכמה מן המהדורות המוקדמות של הסידור. בסידור דרך ישרה, מהדורת פרנקפורט, תס"ג, למשל, נמצא לאחר עלינו בדף סד: נוסח כדלהלן: "אין טייל קהילות און ישובים זאגט מאן אלי טג נאך עלינו מזמור ג' און מזמור כ"א", ושני המזמורים נדפסים שם על אתר. (אולם אין זכר לנוסח זה ולמזמורים אלו במהדורת פרנקפורט דמיין, תע"ד, ובמהדורת קארלסרוא, תקס"ה).

כידוע, קריאת קפיטל כ"א לאחר עלינו היא ממנהגי כת שבתי צבי; בני הכת עמדו על כך ש"ובישועתך" בפסוק השני של הקפיטל עולה בגי' שבתי צבי. עיין למשל ר' ליב ב"ר עוזר, סיפור מעשה שבתי צבי (ירושלים, תשל"ז), עמ' 51, וז"ל שם (תורגם מידיש): והקהל בכל בתי הכנסת כתבו על הכתלים את מזמור כ"א בתהילים שכולו רומז למשיח, והוא עוטר במעשה פטורי ציצים ופרחים ובאמצע מלמעלה צויר כתר נאה ומעליו נכתב כתר של שבתי צבי. את המזמור הזה שרו בכוונה גדולה לכבודו של שבתי צבי שלש פעמים בכל יום אחרי תפילת שחרית, אחרי תפילת מנחה, ואחרי מעריב, עכ"ל.

וכן איתא בשו"ת נודע ביהודה, מה"ק, חו"מ ס' ט"ז, בסוף, וז"ל שם: ומה שכתב שנוהגין בעירו לומר אחר שיר של יום ואחר שמ"ל [=שיר מזמור לאסף] עוד

8. לפיכך גזרו עליו הרבנים: עיין גחלי אש (כת"י בודלי באוקספורד), ח"א עמ' נג: במכתב הנכתב בצום גדליה שנת תפ"ו, ונשלח מבעל כנסת יחזקאל לר"מ חאגיז, וז"ל: ראיתי כתבי הגאון מחו' הרב דק"ק ברלין יע"א מיום ג', כ"ו אלול דאשתקד, וערבו לי דברי קדשו, ולכן צויתי להכריז בכל בתי כנסיות להביא לידי כל תפלות עם פי' כתר יוסף.

9. ובס' תפלה של עפשטיין: כוונתו לסידור המפורסם דרך ישרה, שנערך ע"י מוהר"ר יחיאל מיכל עפשטיין, ונדפס לראשונה בפרנקפורט דמיין, תנ"ז. על העורך, עיין מאמרו של ש. נובל, "ר' יחיאל מיכל עפשטיין א דערציער און קעמפער פאר יידיש אין 17טען יאר הונדערט", יוא-בלעטער 35 (1951) 121-136, ותגובתו של ר' חיים ליברמן, "ר' יחיאל מיכל עפשטיין: באמערקונגען צו שלמה נאבלס ארטיקל", באהל רחל, ח"ב (ניו יורק, תשמ"א), עמ' 201-230, וכן מאמריהם באנגלית:

S. Noble, "Rabbi Yehiel Mikhel Epstein, An Educator and Advocate of Yiddish in the 17th century", Yivo Annual of Jewish Social Science 6 (1951) 302-319; H. Liberman and S. Noble, "Discussion Regarding Rabbi Yehiel Mikhel Epstein", Yivo Annual of Jewish Social Science 7 (1952) 296-304.

10. בסוף עלינו: הכוונה לתהילים

14. שקורא אותו אלקינו: בהקדמת המחבר נאמר, וז"ל: והמלואים לבד עולה עולים גי' אלהינ"ו, וזהו כי שם ה' אקרא הבו גודל לאלהינ"ו, דייקא, והוא סוד ק"ב חרובין הנזכר ברעיא מהימנא פ' פנחס, ונזכה לארץ צבי ונאמר זה אלהינ"ו קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו אכי"ר, עכ"ל. אלהינ"ו, וכן ק"ב, עולה בגי' צבי.

15. להפסקה ו"י: פ' תקון להפסקה של ששה ימים, ושם עמ' ל"ה, קודם סעיף ל"ג נאמר בפירוש, וז"ל: קודם כל קריאה ותפילה צריך לומר זאת הכוונה מסודר על פי נתן הנביא ז"ל, עכ"ל. ושם קודם סעיף ל"ד נאמר, וז"ל: תיקון שסדר נתן הנביא מעזה להפסקה של ששה ימים, עכ"ל. והשוה עמ' כ"ו: סעיף ה"ו, שם נמסרה תפילה שבתאית מובהקת.

16. שאין פורים חל ביום ב': כן איתא במפורש בירושלמי מגילה א"ב, ומובא להלכה בטור או"ח ס' תכ"ח, ובשו"ע שם, סעיף א, בלשון ולא זב"ד פורים.

17. שיחיד הקורא א"צ לברך, שטות גדול: עיין שו"ע או"ח סוף ס' תרצ"ב:א, במשנה ברורה, וז"ל: אבל הברכות שלפניה לכולי עלמא היחיד צריך לברך, עכ"ל.

18. ס' אור ישראל: למוהר"ר ישראל ב"ר אהרן יפה, אב"ד ור"מ שקלאב במדינת רוסיא, פרנקפורט דאודר, תס"ב. ספר עיון בקבלה, מוכתר בהסכמות מכמה גדולי הדור, ביניהם מוהר"ר נפתלי כ"ץ, אב"ד פוזנא, מוהר"ר גבריאל עשקעלעש, אב"ד

מזמור כ"א, ידע שזהו נתפשט בכל המקומות ששכיחים האפיקורסים מאמינים בש"ץ שחיק טמיא, לפי שיש להם שם גימטריא ובישועתך גימט' הטמא שלהם, ולכן יבטל מנהג זה שלא לחקות את הצדוקים, עכ"ל.

11. הצוא"ה: בגי' צבי, כך רגיל על לשונו של יעב"ץ לרמז דרך גנאי לש"ץ.

12. בהקדמת קשל"ה: הכוונה לקיצור שני לוחות הברית, נדפס לראשונה בפירודא, תנ"ו, מספריו הכי חשובים של ר' יחיאל מיכל עפשטיין. יש בו הרבה הוספות שאינן בספר השל"ה המקורי. בסוף הקדמת המחבר נאמר: ויזכו ע"י הספר הזה לראות פני מלך משי"ח האמת"י וגם יזכו אל ימו"ת משי"ח, עכ"ל. משי"ח האמ"תי וכן ימו"ת משי"ח עולה בגי' 814, דהיינו שבת צבי.

13. ס' דרך חיים: והוא שולחן ערוך לעוברי דרכים למוהר"ר חיים בן מהור"ר משה ליפשיץ הנקרא בפי כל הרב המופלא מוהר"ר חיים אוסטרא, זולצבאך, תס"ג. בעל דרך חיים היה תלמיד חכם מפורסם ורבו ואחיו של מוהר"ר יעקב קאפיל בעל סידור הקול קול יעקב וספר שערי גן עדן. ספרו דרך חיים נדפס עם הסכמותיהם של מוהר"ר דוד אופנהיים, מוהר"ר ר' אברהם ברודא, מוהר"ר אליהו שפירא, ועוד. דרך אגב, הטופס הפרטי של היעב"ץ של ספר דרך חיים, עם הגהותיו בגליוני הספר, נמצא כעת בספריה הבריטית בלונדון.

נדפס כנספח לס' מג"ד. והג' יעב"ץ שינה את שם הספר כדרכו, משום כל ליצנותא וכו'. ספר ליפשיץ זצ"ל. אימס קיהש קייטש

23. ס' מג"ד: ספר מגדול דוד אשר חיבר והביא לדפוס הרב הגדול ... מוהר"ר דוד ... אב"ד ור"מ ... בק"ק מגנצא, אמשטרדם, ת"מ, הוא הרה"ג ר' דוד לידא, בעל ספר סוד ה', עיר דוד, ועוד.

24. שעשה המביא הס' לדפוס על שמו בגניבת דעת הבריות: כוונתו שספר מגדול דוד, שמכיל פירוש על מגילת רות, חובר לא ע"י ר' דוד לידא אלא ע"י מוהר"ר חיים כהן מארם צונא, תלמידו של מוהר"ר חיים ויטאל, ובעל ספר טור ברקת. וכבר רמז לזה המביא לבית הדפוס בהקדמתו, שם נאמר, וז"ל: והרוצה לרוות צמאון נפשו יתבונן בחבור קטן הזה הנובע ממקור מי"ם חיי"ם בריכה העליונה כהנ"א רב"א, עכ"ל. עיין שם הגדולים השלם, מערכת הספרים, ערך מגדל דוד, ובהגהת מנחם ציון על אתר. לשאילת בעלותו של ר' דוד לידא על תוכן כמה מן הספרים שהופיעו בשמו, וכן לשאלת ענינים שבתאיים בספרי ר' דוד לידא, עיין א. פריימן, "ר' דוד לידא והצטדקותו ב'באר עשק" בספר היובל לכבוד נחום סוקולוב, ווארשה, תרס"ד, עמ' 455-480, וי. ליבס, סוד האמונה השבתאית, ירושלים, תשנ"ה, עמ' 303, הערה 22.

25. תשבי יגאלנו: היינו שבת; עיין שם, בסוף שיר הלולים.

מעץ, ומוהר"ר אברהם ברודא, ר"מ בפראג. ס' אצטחז: ר"מ, זמאנ זמחז

19. דלמ"א: שם נאמר בין השאר, וז"ל: זה השער לה' צ"דיקים י"באו ב"ו וגו' ראשי תיבות צב"י כי אז יתוקן השער על ידי צב"י וכנ"ל ע"ש, עכ"ל. ובאותו הדף מאריך בסוד שי"ן של שדי, ועיין דברי הגאון יעב"ץ בשבירת לוחות האון, אלטונא, תקט"ז, עמ' נג: ואין ספק שספר אור ישראל מלא וגדוש ברמזים שבתאים, אלא שהרב המחבר התנצל בצוואתו ואמר שידי זרים שלטו בספרו בשעת הדפוס. עיין ספר תפארת ישראל, פרנקפורט דאודר, תקל"ד, בהתחלת הספר, עמוד 4.

20. בס' עיץ: ספר בשם זה אינו בנמצא, וצריך להגיה בס' חץ, אשר גם ספר בשם זה אינו בנמצא, אלא שהוא ר"ת חמדת צבי, והכוונה לספר [שבעים] תקוני זהר, אמשטרדם, תס"ו, עם פירוש חמדת צבי ממוהר"ר צבי הירש ב"ר ירחמיאל חאטש. על המחבר, עיין תולדות המקובלים וכו', תל אביב, תרפ"ז, ח"ב, עמ' 123-126; ועל תרגומו של ספר הזהר לידיש, הנקרא נחלת צבי, עיין אהל רחל, ח"א, עמ' 417-431.

21. כ"אא, ק' ע"ב, בפרטות: עיין שם ותמצא רמזים משיחיים המשתמשים בשמות מרע"ה, שבת"י, ועוד, וכמו שמפרט היעב"ץ והולך.

22. שיר הלולים: שיר הלולים, זמר נאה לנתינת ספר תורה, אמשטרדם, ת"מ,

26. ערוגת הכושם: פירוש על שה"ש למוהר"ר משה ב"ר הלל אוסטרר, זאלקווא, תק"ה. הפירוש נדפס מחדש בסדור עולת תמיד (פרמישלא, תרנ"ו; צולם מחדש, ירושלים, חש"ד).
 27. תעוררו: שה"ש ג:ה.
 28. גי' תתי"ד: גי' שבתי צבי.
 29. שדי במלואו: שי"ן דל"ת יו"ד עולה בגי' שבתי צבי.
 30. מקומו חלק: כך דוקא בהוצאה ראשונה, עמ' ט.
 31. זהמסכימים עליו: ביניהם: מוהר"ר יחזקאל לנדא, אב"ד יאמפלי, ומוהר"ר יצחק סג"ל לנדא מלבוב.
 32. ס' מ"מ: ספר אשר ר"ת שמו מ"מ הוא, ושנדפס באמשטרדם סביבות תקי"ב (שנת הדפסת ספר תורת הקנאות), ושמוזכיר תתי"ד בכחו הגדול בעמ' רלז., אינו בנמצא.
 יש שרוצים לפענח מ"מ מגיד משנה, דהיינו פירוש מגיד משנה על ספר משנת חסידים, למוהר"ר משה ב"ר יקותיאל זלמן אב"ד ראגיטשין, אשר נדפס בשם מפתח העולמים, זאלקווא, תק"ה. עיין מו"ה ישראל בערגער, "מאמר קנאת האמת" בוילקט יוסף 2 (1900), עמ' נ"ח. ואין אלו אלא דברי נביאות. חדא, היעב"ץ כתב שנדפס עתה, ואין קוראים לספר בן שבע שנים ספר שנדפס עתה, תרתי, היעב"ץ כתב שנדפס באמשטרדם, והלוא פירוש

מגיד משנה נדפס בזאלקווא, תלת היעב"ץ מזכיר דף רלז., ואין בספר מפתח העולמים אפילו מאה דף. זאת ועוד, הלוא שם הספר לפי דף השער הוא מפתח העולמים, דהיינו ר"ת מ"ה ולא מ"מ.
 ולפע"ד אין ספק שהכוונה לספר מקדש מלך, פירוש מקיף על ספר הזוהר למוהר"ר שלום בוזאגלו שנדפס באמשטרדם בארבעה כרכים, בשנות תק"י-תקי"ב (בנוגע לספר זה, יש לתקן המידע הביבליוגרפי באוצר הספר העברי, ירושלים, תשנ"ד, ח"ב, עמ' 67 ערך 1633; אין שם זכר לג' כרכים האחרונים של ספר מקדש מלך). ח"א מכיל רמ"ח דפים ונדפס בשנת תק"י לפי דף השער, ויותר נראה בשנת תקי"א לפי ההסכמות. שאר החלקים כולם פחותים מרל"ז דף, ואם כן אינם באים בחשבון. יוצא שספר מקדש מלך, ח"א, מתאים להפליא לתיאורו של היעב"ץ. אך דא עקא, העיקר, חסר מן הספר, כלומר בעמ' רל"ז. אין זכר לתתי"ד בכחו הגדול!
 אלא שיש לדקדק בדברי היעב"ץ, הלוא כה אמר, שראיתי כרגע כנגע נראה לי, כלומר ראה את הספר בין רגע, ולא היה בידו בשעת כתיבת ספר תורת הקנאות. ואם אינני טועה, יש להניח שרשם מיד על פיסת נייר (כדרכו בקודש: אוסף של פיסות נייר כאלה עם חדושי והערות היעב"ץ נמצא כעת בספריית בודלי באוקספורד) כמה דברי מינות, לפי דעתו, שמצא בספר מקדש

היה קשור במין ככלב, וכן בנה יסוד ספרו (שעשה פירוש לס"ה) [=לספר הזהר] על עיונו בס' חמדת הימים כמו בהקדמתו לפי' הנ"ל, ואני כבר פרסמתי קלון ספר חמ"ה בס' בית מדות שלנו (יעוין סוף עלית יחוד המעשה) בהיותו מלא גלולי הכת המשוקצת ההיא, המרמזים שקוצים בגימטריאות שונים ומשונים, ונמצאו בס' לשנת הימים ואיבת עולם (יקרא מעתה) הנ"ל ממש בכל שטה ושטה, בחמודו לא ימלט לדרכי תוהו נטה.

ומובטח אני במי שעוסק בס' הלז בקבע על מנת ללמוד ולשמור ככל הכתוב בו, שאינו יוצא משם בשלום. ואם לא נביא ולא חכם אנכי, בעל נסיון אני. כי האמת אגיד אשר קרה פה לפני שנים שתים שבא לכאן איש קרוב אלי שמו ר' וואלף שהכרתיו מאז לפני כמה שנים שהיה אתנו פה והיה בחזקת כשר, למדן צנוע וירא שמים והיה מלמד בבית הק' פ"ו ר"י קיק זמן וזמנים טובא, אהוב וחביב לכל יודעיו ומכיריו מאז, וחזר מכאן לביתו בשם טוב ושוב אחזוהו ימי עוני ושב לכאן, מקום שי"ל מכירים ומוקירים, אתא ואידבק מינות הנ"ל בידו ועוסק בו תמיד ולא זו מתחת ידו, וכשראיתיו פ"א אחזו בשרי פלצות כי מצאתיו מלא תועבות ונאצות נודעות ברמיזות וקריצות, לכן אמרתי שלא לעמוד על דם רעי וביחוד שהוא קצת שארי ובשרי ומוחזק בכשרות עד עתה. יראתי אם אחשה ומצאוני עון ח"ו. לכן העידותי בו שלא ילמוד מתוך הס' הלז ששמו נאה ושבע

מלך, ח"א. והנה בסוף פרשת ויחי בדף רל"ז. נמצאים דברים מבהילים, והנני מעתיק לשונו של בעל מ"מ, וז"ל: ולכן אמרה השכינה סוב דמה לך דודי לצבי, פי' צבי הוא יסוד כמ"ש צבי לצדיק... כי צל החכמה הוא סוד ע"ב הענן כי שם הוא שם ע"ב ובחסד הוא שם אל ומתפשט ביסוד בפום אמה ונעשה ממנו סוד צ"ל א"ל כי צב"י גי' שם ע"ב ושם א"ל עם הכולל, עכ"ל. ואין ספק שיעב"ץ רשם דברים אלו יחד עם מראה המקום. והנה באותו הספר בהתחלת פרשת ויחי בדף ריג, איתא במפורש, וז"ל: ואז שם שדי הוא במילואו ותוקפו גי' תתי"ד, עכ"ל. כנראה, היעב"ץ רשם דברים אלו על אותה פיסת נייר, וכשבא לצטט את הקטע הראשון מפרשת ויחי הוסיף לו את מראה מקום של הקטע השני מפרשת ויחי. תתי"ד בכחו הגדול, ושם שדי במילואו ותוקפו גי' תתי"ד. היינו הך. ובעל מ"מ חוזר על דברים אלו בכמה מקומות בספרו.

המעניין הוא שהרב יעב"ץ, לצערו, נתן הסכמה לספר מקדש מלך! והנני מעתיק כאן דברי התנצלותו [בלי הטעויות שהוסיף א. ביק במאמרו "התנצלות ר' יעקב עמדין על הסכמתו לספר מקדש מלך" בקרית ספר 50 (1974) 154-156] כפי שכתבם בספרו אגרת פורים (כתב יד בספריית בודלי באוקספורד), דף כ"ג., וז"ל:

אולם כאשר הבינותי עניניו של ר"ש בוזאגלו הלזה, גם הוא מכת הצבועים, לכן

תועבות בלבן בקרבו ישים ארבו. והתריתי בו שיסיר מעליו דרכו ולא יוסיף לעיין בו פן מרה תהיה באחרונה, כי מינות גדולה ועצומה בו טמונה, ורציתי לקחת הס' פסול מידו בחזקה, ולא אבה לתת. ובעו"ה כאשר פתרתי כן היה, לא יצאו ימים מועטים עד שיצא האיש הלז מדעתו לגמרי ונשתגע במדרגה גדולה מן השגעון ר"ל עד שהוצרכו לאסרו בכבלי ברזל, כמפורסם פה, ה"י ישמור כל ההולכים לתומם בתורת ה' חפצם, מזה ומכיוצא בזה, הא חדא נגד הרש"ב וספרו.

גם מצאתי זאת לידי בס' של רש"ב הנ"ל, שהראני כה, וחילה פני לתת יד הסכמתי עליו. ועיינתי בו ברהיטא כפי מיעוט הפנאי וראיתי בו איזה מקומות שרוצה לבצבץ גם כן מהבלי האמונה הרעה ההיא, ולכן לא השגחתי בכל הפצרותיו ובדברי חלקלקות שלו וחנופותיו לסמוך ידי עליו. אמנם לא יכולתי עמוד נגד גודל ריבוי הפצרתו בלי הפסק עד שאמרתי לו רווחא שביקנא למאן דקשיש מנאי, הוא א"ג הגאב"ד דק' אשמטרדם. אם יהא הגון בעיניו לעשות לו סמוכות מן התורה וידו תכון עמו, אף זרועי תאמצנו לאפושי גברא. חשבתי לתקן בכך שלא יחרוך רמיה צידו, והודעתי הדבר לא"ג הרב הנ"ל בכתב למען ימנע מהכיעור, ולא ימשוך יד את לוצצים. אכן בהיותי אחר זאת באמשטרדם נעתר לו לו א"ג הרב ולשלוחו (ר"ד מילדולי) אשר שלח אליו השכם ושלוח לבקש על דבר ההסכמה, השיאוהו

ויכלו לו אנשי שלומו, ונתן לו הסכמתו על ספר פירוש ס"ה הנ"ל, ולא שמע לקולי. אמנם כפה גם אותי בדברים לעשות כמוהו, ולהסכים גם אני על הדפסת ס' הנ"ל, ומענה בפיו לא שהדין כן, אלא שהשעה צריכה לכך, מטעם בלתי נעלם, וסדרי הנהגה מדינית חייבה כן לפי דעתו. אם אמנם אני לא כן אדמה ולבבי לא כן יחשוב, אני בתומתי החזקתי לא ארפה ואל אדם לא אכנה, אך מה לעשות, לא היה בכחי להתנגד אליו בהיותי בביתו, וכל מה שאמר לך בע"ה עשה, אף כי אין מסרבין לגדול, ובתר רישא גופא אזיל ומחזיקנא טיבותא לרישי שלא להכוות בפושרי' ובקרירי' אם רישא בחמימי אינו נכוה, והוכרחתי לנענע ראשי להסכים עם אותן שזרווני, בפרטות הוצרכתי ממילא לקיים מוצא שפתי שיצא מפי להימשך אחר א"ג הרב בענין ההסכמה. ומאחר שעשה מעשה, מעתה חל החיוב עלי ג"כ, ולא אוכל להשמט עוד, אע"פ שבלבי בטלתי דבורי, ולא נתכוונתי רק לדחותו בקנה המדה שיבור לו האדם שלא לדחות אדם זקן בשתי ידים. ועדי בשחק נאמן שאפי' היה מרבה לי מוהר ומתן לא הייתי מסכים על ספרו אחר שנראה לי בבירור שהוא חשוד לאותו דבר, רק הוראת שעה היתה כנ"ל. כי לא הייתי רשאי להשיב פני א"ג הרב מר באתריה, ואם לפניו היה הגון, נטיתי שכמי לסבול עול מצותו ובטלתי רצוני מפני רצונו. אמנם עם כל זה עשיתי בזה תקון גדול להיותי זריו לעשות רצון אבי

